

Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка
Історичний факультет
Кафедра історії України

ЗАТВЕРДЖУЮ
Завідувач кафедри історії України

_____ Олександр ЗАВАЛЬНЮК

31 серпня 2023 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Поділля у новітній період

підготовки фахівців	<i>першого (бакалаврського) рівня вищої освіти</i>
за освітньо-професійною	
програмою	<i>Середня освіта (Історія)</i>
спеціальності	<i>014 Середня освіта (історія)</i>
галузі знань	<i>01 Освіта/Педагогіка</i>
мова навчання	<i>українська</i>

2023-2024 навчальний рік

Розробник програми: Сергій ОЛІЙНИК, кандидат історичних наук, доцент,
доцент кафедри історії України

Затверджено на засіданні кафедри історії України

Протокол № 9 від 31 серпня 2023 року

Завідувач кафедри _____ Олександр ЗАВАЛЬНЮК

31 серпня 2023 року

ПОГОДЖЕНО

Гарант освітньої програми _____ Олександр ФЕДЬКОВ

ЗМІСТ РОБОЧОЇ ПРОГРАМИ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

1. Мета викладання навчальної дисципліни «Поділля у новітній період» полягає у сформуванні цілісних, системних, наукових знань і чіткого уявлення майбутнього фахівця про ключові аспекти історичного розвитку подільського краю у новітній час, їх суть, основний зміст.

Завдання курсу: ознайомити здобувачів освіти з концепціями та теоретичними підходами до вивчення новітньої історії Поділля; подати системний фактичний матеріал з історії подільського краю новітнього періоду; продовжувати розвивати навички роботи з джерелами, науковою і навчальною історичною літературою та вміння застосувати їх у практичній роботі.

2. Обсяг дисципліни

Найменування показників	Характеристика навчальної дисципліни
Рік навчання	2023-2024
Семестр вивчення	7
Кількість кредитів ЄКТС	4
Загальний обсяг годин	120
Кількість годин навчальних занять	40
Лекційні заняття	20
Семінарські заняття	20
Лабораторні заняття	-
Самостійна та індивідуальна робота	80
Форма підсумкового контролю	екзамен

3. Статус дисципліни *вибіркова дисципліна з каталогу.*

4. **Передумови для вивчення дисципліни** – «Історія України», «Археологія України», «Архівна та музейна справа», «Джерелознавство».

5. Програмні компетентності навчання

Інтегральна компетентність. Здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми у певній галузі професійної діяльності або у процесі навчання, що передбачає застосування певних теорій та методів відповідної науки.

Результати навчання

Очікувані результати навчання з дисципліни

- вільно володіти фактичним матеріалом з історії Поділля новітнього періоду;
- самостійно працювати з джерелами та літературою,
- аналізувати історичні процеси, явища історії краю;
- оперувати понятійним апаратом та історичною картою

7. Методи навчання: Словесні, наочні методи: лекція, розповідь, пояснення, бесіда, дискусія, диспут, мозкова атака, робота з першоджерелами, словниками, посібниками, дидактичними матеріалами та іншими джерелами інформації, робота з інтернетними публікаціями та матеріалами вебсайтів, створення й демонстрування презентацій; технології дистанційного навчання.

8. Засоби діагностики результатів навчання: опитування, тести, самостійна робота, модульна контрольна робота, зокрема із використанням модульного об'єктноорієнтованого динамічного навчального середовища MOODLE, презентації результатів виконаних завдань та досліджень, студентські презентації та виступи на наукових заходах.

9. Програма навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин				
	усього	у тому числі			
		лекційні заняття	Семінарські заняття	лабораторні заняття	Самостійна та індивідуальна робота
Тема 1. Вступ до курсу «Поділля у новітній період»	22	2	-	-	20
Тема 2. Поділля в період Першої світової війни та революції 1917-1921 років	40	8	12	-	20
Тема 3. Поділля в радянську добу (1921-1991)	36	8	8	-	20
Тема 4. Поділля після проголошення незалежності України і до сьогодення	22	2	-	-	20
Разом годин	120	20	20	-	80

10. Форми поточного та підсумкового контролю

Поточний контроль проводиться з метою перевірки рівня підготовки здобувачів вищої освіти за визначеною темою; забезпечення зворотного зв'язку між викладачем та здобувачами вищої освіти, управління навчальною

мотивацією здобувачів. Поточний контроль проводиться у формі усного опитування, письмового експрес-контролю, виступів здобувачів при обговоренні питань практичного заняття, виконанні аналітичних завдань. Форма модульного контролю: модульна контрольна робота. Формою підсумкового контролю є іспит.

11. Критерії оцінювання результатів навчання

Увесь навчальний курс оцінюється в 100 балів. В поточне оцінювання включається: практичні заняття – 40 балів, модульна контрольна робота – 40 балів, самостійна робота – 10 балів, індивідуальні навчально-дослідні завдання – 10 балів.

Поточний і модульний контроль (60 балів)			Екзамен	Сума
Поточний контроль	МКР	Самостійна робота		100
20 балів	30 балів	10 балів	40 балів	

Оцінювання семінарського заняття

Оцінювання на практичних заняттях відбувається за 12-бальною системою відповідно до критеріїв визначених «Положенням про рейтингову систему оцінювання навчальних досягнень здобувачів вищої освіти Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка». Максимальний бал оцінки поточної успішності здобувачів вищої освіти на навчальних заняттях рівний 12.

Рівні навчальних досягнень	Оцінка в балах (за 12-бальною шкалою)	Критерії оцінювання
Початковий (понятійний)	1	Здобувач вищої освіти володіє навчальним матеріалом на рівні засвоєння окремих фактів без зв'язку між ними: відповідає на запитання, які потребують відповіді „так” чи „ні”. Здобувач порушує принципи академічної доброчесності.
	2	Здобувач вищої освіти мало усвідомлює мету навчально-пізнавальної діяльності, робить спроби розповісти суть заданого матеріалу, проте відповідає лише за допомогою викладача на рівні „так” чи „ні”. Здобувач порушує принципи академічної доброчесності.
	3	Здобувач вищої освіти намагається аналізувати на основі елементарних знань і навичок; виявляє окремі властивості; робить спроби виконання вправ, дій репродуктивного характеру; за допомогою викладача робить прості узагальнення. Здобувач порушує принципи академічної доброчесності.
Середній (репродуктивний)	4	Здобувач вищої освіти володіє початковими знаннями, знає близько половини навчального матеріалу, здатний певною мірою відтворити його; орієнтується у поняттях, визначеннях; самостійне опрацювання навчального матеріалу викликає значні

		труднощі. Здобувач переважно дотримується принципів академічної доброчесності.
	5	Здобувач вищої освіти знає половину навчального матеріалу, розуміє сутність навчальної дисципліни, може дати визначення понять, категорій (однак з окремими помилками); вміє працювати з підручником, самостійно опрацьовувати частину навчального матеріалу; робить прості узагальнення але окремі висновки не логічні, не послідовні. Здобувач переважно дотримується принципів академічної доброчесності.
	6	Здобувач вищої освіти розуміє основні положення навчального матеріалу, може поверхнево аналізувати події, ситуації, робить певні висновки; відповідь може бути правильною, проте недостатньо осмисленою; самостійно відтворює більшу частину матеріалу; вміє застосовувати знання, користуватися додатковими джерелами. Здобувач переважно дотримується принципів академічної доброчесності.
Достатній (алгоритмічно дієвий)	7	Здобувач вищої освіти правильно і логічно відтворює навчальний матеріал, оперує базовими теоріями і фактами, встановлює причинно-наслідкові зв'язки між ними; вміє наводити приклади на підтвердження певних думок; вміє самостійно користуватися додатковими джерелами; правильно використовує термінологію; здатен скласти таблиці, схеми. Здобувач дотримується принципів академічної доброчесності.
	8	Знання здобувачем вищої освіти досить повні, він достатньо вільно застосовує вивчений матеріал; вміє аналізувати, робити висновки; відповідь повна, логічна, обґрунтована, однак з окремими неточностями; вміє самостійно працювати. Здобувач дотримується принципів академічної доброчесності.
	9	Здобувач вищої освіти вільно володіє вивченим матеріалом, вміє аналізувати і систематизувати інформацію, робить аналітичні висновки, використовує загальновідомі докази у власній аргументації; чітко тлумачить поняття, категорії, нормативні документи; формулює закони; може самостійно опрацьовувати матеріал, виконує прості творчі завдання; має сформовані типові навички. Здобувач дотримується принципів академічної доброчесності.
Високий (творчо- професійний)	10	Здобувач вищої освіти володіє глибокими і міцними знаннями; може визначати тенденції та суперечності різних процесів; робить аргументовані висновки; практично оцінює сучасні тенденції, факти, явища, процеси; розв'язує творчі завдання; може сприймати іншу позицію як альтернативну; знає суміжні дисципліни; використовує знання, аналізуючи різні явища, процеси. Здобувач дотримується принципів академічної доброчесності.
	11	Здобувач вищої освіти володіє узагальненими знаннями з навчальної дисципліни; вміє знаходити джерела інформації та аналізувати їх, ставити і розв'язувати проблеми, застосовувати вивчений матеріал для власних аргументованих суджень у практичній діяльності (диспути, круглі столи тощо); спроможний самостійно вивчити матеріал; оцінювати різноманітні явища, процеси; займає активну життєву позицію. Здобувач дотримується принципів академічної доброчесності.
	12	Здобувач вищої освіти має системні, дієві знання, виявляє неординарні творчі здібності у навчальній діяльності; використовує широкий арсенал засобів для обґрунтування та доведення своєї думки; розв'язує складні проблемні завдання; схильний до системно-наукового аналізу та прогнозу явищ; вміє

		ставити і розв'язувати проблеми, самостійно здобувати і використовувати інформацію; логічно та творчо викладає матеріал в усній та письмовій формі; розвиває свої здібності й нахили; використовує різноманітні джерела інформації; моделює ситуації в нестандартних умовах. Здобувач дотримується принципів академічної доброчесності.
--	--	---

Якщо здобувач вищої освіти не відпрацював пропущені навчальні заняття, не виправив оцінки 0,1,2,3, отримані на навчальних заняттях, не виконав модульної контрольної роботи (МКР), завдання самостійної та індивідуальної роботи менше ніж на 60% від максимальної кількості балів, виділених на ці види робіт, він вважається таким, що має академічну заборгованість за результатами поточного контролю. Пропущені заняття здобувач вищої освіти має обов'язково відпрацювати. За відпрацьовані лекційні заняття оцінки не ставляться, за семінарські заняття нараховуються бали середнього (4, 5, 6), достатнього (7, 8, 9) та високого рівня (10, 11, 12). Здобувачу вищої освіти, який не виконав поточних домашніх завдань, не підготувався до навчальних занять, в журнал обліку роботи академічної групи ставиться 0 балів. Здобувач вищої освіти, знання, уміння і навички якого на навчальних заняттях за 12-бальною шкалою оцінено від 1 до 3 балів, вважається таким, що недостатньо підготувався до цих занять і має академічну заборгованість за результатами поточного контролю. Поточну заборгованість, пов'язану з невідповідністю або недостатньою підготовленістю до навчальних занять, здобувач вищої освіти повинен ліквідувати. За ліквідацію поточної заборгованості нараховуються бали середнього (4, 5, 6), достатнього (7, 8, 9) та високого рівня (10, 11, 12). Рейтингова оцінка у балах знань, умінь і навичок здобувача на навчальних заняттях з навчального (змістового) модуля обчислюється після проведення цих занять та ліквідації ним поточної заборгованості, пов'язаної з пропусками занять, невідповідністю або недостатньою підготовленістю до них відповідно до «Положення про рейтингову систему оцінювання навчальних досягнень здобувачів вищої освіти Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка (зі змінами та доповненнями)» (<https://cutt.ly/mLTb6am>). Здобувачі вищої освіти, які за виконання завдань СР отримали рейтинговий бал менший 60% від максимальної кількості балів, виділених на цей вид роботи, а також ті, що не з'явилися на звіт за виконання СР на консультації, або не виконали її завдань, вважаються такими, що мають академічну заборгованість за результатами поточного контролю, ліквідація якої є обов'язковою

Оцінювання самостійної роботи (10 балів)

Поряд з аудиторними заняттями, згідно програми дисципліни, передбачається самостійна робота студентів (80). Цей вид діяльності суттєво доповнює лекційний курс та семінарські заняття з дисципліни «Поділля у новітній період». Самостійна робота допоможе здобувачу не лише глибше ознайомитися з курсом, а й систематизувати його. Вона включає виконання реферату чи створення презентації з курсу «Поділля у новітню добу».

Критерії оцінювання

10 балів	Зміст реферату/презентації відповідає обраній для дослідження темі, містить всі необхідні структурні компоненти. Студент вийшов на високий рівень теоретичних узагальнень, провів детальний аналіз явищ і процесів на досліджуваному об'єкті. Студентом повністю розкритий зміст роботи. На основі проведених досліджень та облікових робіт зроблені ґрунтовні висновки, узагальнення. Студент дотримувався плану-графіку виконання і подання на перевірку викладачу.
9 балів	Зміст реферату/презентації відповідає обраній для дослідження темі, містить всі необхідні структурні компоненти. Студентом допущені

	неточності в теоретичному узагальненні матеріалу. Студентом розкритий зміст роботи. На основі проведеного дослідження зроблені відповідні висновки. Студент дотримувався плану-графіку виконання і подання на перевірку викладачу.
8 балів	Зміст реферату/презентації відповідає обраній для дослідження темі, містить всі необхідні структурні компоненти. У роботі допущені неточності в теоретичному узагальненні матеріалу. На основі проведеного дослідження зроблені висновки. Студент не дотримався плану-графіку виконання і подання на перевірку викладачу.
7 балів	Зміст реферату/презентації відповідає обраній для дослідження темі, містить всі необхідні структурні компоненти, однак відсутній послідовний логічний взаємозв'язок між структурними елементами. В роботі наявний аналіз явищ і процесів на досліджуваному об'єкті, але прослідковуються проблеми в узагальненні матеріалу. На основі проведених досліджень не чітко зроблені висновки. Студент не дотримався плану-графіку виконання і подання на перевірку викладачу.
6 балів	Зміст роботи відповідає обраній для дослідження темі, однак відсутній послідовний логічний взаємозв'язок між структурними елементами та алгоритм розв'язання поставленої проблеми. В роботі наявний стислий аналіз явищ і процесів на досліджуваному об'єкті, але прослідковуються проблеми в узагальненні матеріалу. На основі проведених досліджень та облікових робіт не чітко зроблені або й відсутні висновки. Студент не дотримався плану-графіку виконання і подання на перевірку викладачу.
5-0 балів (не зараховано)	Робота виконана з грубими порушеннями: відсутня частина необхідних структурних компонентів. Зміст роботи не відповідає обраній для дослідження темі. В роботі наведені дані, що суперечать обраному джерелу. Нерозкритими залишаються поставлені у роботі завдання. Студент не дотримався плану-графіку виконання і подання на перевірку викладачу.

Оцінювання модульної контрольної роботи (30 балів)

Після вивчення усього матеріалу здобувачі вищої освіти пишуть модульну контрольну роботу.

Модульна контрольна робота виконується у письмовій формі (у вигляді відповідей на три питання). До її написання допускаються усі студенти. Здобувачі вищої освіти, які за результатами виконання модульних контрольних робіт отримали рейтинговий бал менший 60% від максимальної кількості балів, виділених на цей вид роботи, а також ті, що не з'явилися для виконання або не виконали завдань, вважаються такими, що мають академічну заборгованість за результатами поточного контролю, ліквідація якої є обов'язковою.

Модульна контрольна робота складається із 8 питань, які оцінюються наступним чином:

1 – 2 питання – 12 балів (оцінюється як на семінарах), інші шість питань - кожна правильна відповідь – 1 бал

Семестровий екзамен (40 балів)

Білет іспиту складається з трьох питань. Наприклад:

1. Методологічні засади історії Поділля в новітній період. Періодизація.
2. Антирадянський повстанський рух на Поділлі в 1920-1923 рр.
3. Освітнє, наукове життя та культурно-мистецькі процеси на Поділлі в 1945-1991 роках.

Кожне питання оцінюється по 12 бальній системі, а на основі середнього балу, за рейтинговою формулою (ваговий бал – 40) і виставляється остаточна оцінка.

Загальне оцінювання екзамену:

40-36 балів – високий рівень;

35-30 балів – достатній рівень;

29-24 бали – середній рівень;

23 бали і менше – початковий рівень

Визнання результатів неформальної та (або) інформальної освіти

У випадку, якщо здобувач освіти отримав знання у неформальній та/або інформальній освіті, зарахування результатів навчання здійснюється згідно «Порядку визнання в Кам'янець-Подільському національному університеті імені Івана Огієнка результатів навчання, здобутих шляхом неформальної та/або інформальної освіти (нова редакція)», зокрема, якщо їх тематика відповідає змісту навчальної дисципліни (окремій темі). URL: <https://drive.google.com/file/d/19GCSM3y-K496gs8RQJp0mO9FjUJumB4T/view>

В неформальній освіті:

- закінчення професійних курсів, семінарів або тренінгів, тематика яких відповідає змісту освітнього компоненту (окремій темі);

- підготовка конкурсної наукової роботи;

- призове місце на Всеукраїнському конкурсі студентських наукових робіт;

- призове місце на Всеукраїнській студентській олімпіаді;

В інформальній освіті:

- наявність наукової публікації;

- громадська або волонтерська діяльність.

Таблиця відповідності шкал оцінювання навчальних досягнень здобувачів вищої освіти

Рейтингова оцінка з кредитного модуля (навчальної дисципліни)	Підсумкова оцінка за шкалою ЄКТС	Рекомендовані системою ЄКТС статистичні значення (у %)	Підсумкова оцінка за національною шкалою
			залікова

90-100 і більше	A (відмінно)/Excellent	10	Зараховано/ Passed
82-89	B (добре)	25	
75-81	C (добре)/Good	30	
67-74	D (задовільно)/Satisfactory	25	
60-66	E (достатньо)/Enough	10	
35-59	FX (незадовільно з можливістю повторного складання)/Fail		не зараховано /Fail
34 і менше	F (незадовільно з обов'язковим проведенням додаткової роботи щодо вивчення навчального матеріалу кредитного модуля)/Fail		

12. Інструменти, обладнання та програмне забезпечення, використання яких передбачає навчальна дисципліна.

Для проведення лекційних і практичних занять, а також контролю за самостійною та індивідуальною навчально-дослідною роботою використовуються мультимедійна лекційна аудиторія, мультимедійний проектор, екран для проектора, ноутбук або персональний комп'ютер, мережа Інтернет, модульне об'єктно-орієнтоване динамічне середовище MOODLE, конференції у Google Meet.

13. Рекомендована література

Основна

- Баженов Л.В. Поділля в працях дослідників і краєзнавців XIX-XX ст.- Кам'янець-Подільський, 1993.
- Баженов Л.В. Alma mater подільського краєзнавства (Місто Кам'янець-Подільський – центр історичної регіоналістики XIX – початку XXI століть). Наукове видання. Кам'янець-Подільський: Оіюм, 2005.
- Історія міст і сіл УРСР. Хмельницька область. К., 1971.
- Історія міст і сіл УРСР. Вінницька область. К., 1972.

Допоміжна Документи і матеріали, монографії, навчальні посібники

- Боротьба за владу Рад на Поділлі (березень 1917-лютий 1918): Документи і матеріали. – Хмельницький: облвидавництво, 1957.
- Воєнне лихоліття на Поділлі (1941-1945 рр.): Монографія. / Слободянюк П. Я., Вавринчук М. П., Олійник Ю. П. та ін. Кам'янець-Подільський: ПП «Медобори»- 2006, 2007.
- Воєнні аспекти історії Поділля XX-XXI ст.: матеріали науково-практичної конференції, м. Кам'янець-Подільський, 29 жовтня 2014 р. / [редкол.: В.А. Дубінський (гол.), О.М. Завальнюк, Л.В. Баженов та ін.]. Кам'янець-Подільський, 2014.
- Вонсович Г.Б. Громадські організації Кам'янця-Подільського: минуле і сучасність (1992- 2003 рр.). Кам'янець-Подільський у контексті українсько-європейських зв'язків: історія і сучасність. Зб.наук.праць за підсумками міжнар. наук.-практ. конф. Кам'янець-Подільський, 2004.

- Жезицький В.Й. Репресивна політика на Поділлі в 20-х-першій половині 30-х років. К.:Рідний край.,1997.
- Завальнюк Л. М., Комарніцький О. Б. Містечка Поділля в період Української національної революції 1917-1920 рр. Кам'янець-Подільський: Абетка-НОВА, 2005.
- Завальнюк О. М., Стецюк В.Б. Земства Поділля в добу Української революції 1917-1920 рр. Кам'янець-Подільський: Аксіома, 2009.
- Завальнюк О.М., Комарніцький О.Б. Кам'янець-Подільський в українській революції 1917- 1920 рр.: навчальний посібник зі спецкурсу для студентів історичного факультету. Кам'янець-Подільський: Аксіома, 2010.
- Завальнюк О.М., Олійник С.В. Поділля та Південно-Східна Волинь за Центральної Ради. Навчальний посібник для студентів історичних факультетів. Кам'янець-Подільський: ПП «Медобори-2006», 2017.
- Завальнюк О.М., Олійник С.В. Українська Галицька армія на Поділлі (липень 1919 – травень 1920 рр.): монографія. Вид. 2-е, доп. і перероб. Кам'янець-Подільський: ПП «Медобори2006», 2013.
- Історія українського війська (від княжих часів до 20-х років ХХ ст.). 4-е вид., змінене і доповн. Львів: Світ, 1992. 702 с.
- Лозовий В.С. Аграрна політика Директорії УНР і її реалізація на Поділлі: Навчально-методичний посібник. Кам'янець-Подільський, 2004.
- Лозовий В.С. Поділля в добу Центральної Ради (історичний нарис). Кам'янець-Подільський, 1999.
- Місінкевич Л. Національні сільські ради на Поділлі в 1920-1930-х роках. Краєзнавство. 1999. №1-4.
- Нариси історії Поділля на допомогу вчителю. Хмельницький: облполіграфвидав,1990.
- Нацистський окупаційний режим на Хмельниччині. 1941-1944. Документи і матеріали. Кам'янець-Подільський: Оіюм, 2009.
- Нестеренко В.А. Українізація на Поділлі. Кам'янець-Подільський,1998.
- Олійник М.П. Трансформаційні процеси на Поділлі в добу непу (1921-1928 рр.): монографія. Хмельницький: Поліграфіст-2, 2015.
- Олійник С. В. Поділля в добу Центральної Ради: методичні поради. Кам'янець-Подільський, 2010.
- Поділля в період відбудови народного господарства (1921-1925). Збірник документів і матеріалів.-Вінниця,1957.
- Поділля в роки громадянської війни (лютий 1918-грудень 1920). Документи і матеріали.Вінниця,1957.
- Поділля у Великій Вітчизняній війні (1941-1945). Збірник документів і матеріалів. Львів:Каменярь,1969.
- Поділля у добу Української революції 1917-1921 рр.: матеріали круглих столів / [редкол.: О.М. Завальнюк (гол.), О.Б. Комарніцький (відп.ред.), Л.В. Баженов та ін.]. Кам'янець-Подільський: ПП «Медобори», 2013.

- Поділля в добу Української революції. Рік 1917: Документи і матеріали /ред.кол. І.М. Шоробура (відп.ред.), В.Р.Адамський, В.Г. Байдич, Ю.І.Блажетч. Кам'янець-Подільський: ТОВ «Друкарня Рута», 2017.
- Подільська «Просвіта»: історія і сьогодення: збірник наукових праць за підсумками регіональної науково-краєзнавчої конференції, м. Кам'янець-Подільський, 2-3 червня 2011 року / [редкол.: О.М. Завальнюк (гол.) та ін.]. Кам'янець-Подільський: Кам'янець-Подільський національний ун-т імені Івана Огієнка, 2011.
- «Просвіти» Поділля в добу Української революції (1917-1920): збірник документів і матеріалів / упорядкування, вступна стаття В. Адамського, Б. Крищука. Кам'янець-Подільський: «Медобори-2006», 2014.
- Радянське будівництво на Хмельниччині 1921-1982: Документи і матеріали Львів:Каменярь,1983.
- Рибак І.В, Матвеев А.Ю. Трагічний перелом. Колективізація і розкуркулення на Поділлі та південно-Східній Волині. Кам'янець-Подільський, 2001. • Рибак І.В. В роки застою, перебудови, незалежності. Краєзнавство.2000.№1-2.
- Соціалістичне будівництво на Хмельниччині 1921-1941.Документи і матеріали. Львів: Каменярь,1989.
- Студії Кам'янець-Подільського Центру дослідження історії Поділля / Відп.ред. проф. Л.В. Баженов. Кам'янець-Подільський: Оіюм, 2005.
- Хмельниччина 1 1941-1944 рр.: хроніка війни / О.М. Завальнюк, О.Б. Комарніцький, Ю.В. Олійник. Кам'янець-Подільський: „Абетка – НОВА”,2005

Інтернет ресурси

- <http://exlibris.uaweb.org/> Exlibris – українська бібліотека
- <http://www.nbuv.gov.ua> Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського www.chtyvo.org.ua Електронна бібліотека «Чтиво»
- <https://libraria.ua/> Архів української періодики онлайн
- <http://diasporiana.org.ua/category/movoznavstvo/> Електронна бібліотека діаспори
- <https://avr.org.ua/> Електронний архів українського визвольного руху
- <https://elib.nlu.org.ua/index.html> Електронна бібліотека «Культура України»
- <https://spadok.org.ua/> Інформаційно-аналітичний, культурнопросвітницький портал <http://warhistory.ukrlife.org/index.html> Воєнна історія <http://onkr.kpnu.edu.ua/> Освіта, наука і культура на Поділлі.